

UTANFÖRSKAPSARBETE I EN KOMMUN

En kvalitativ studie om hur en kommun arbetar med utanförskapsfrågor

ABED CARMEN HADIR

Huvudområde: Folkhälsovetenskap
Nivå: Grundnivå
Högskolepoäng: 15 hp
Program: Folkhälsovetenskap
Kursnamn: Examensarbete i
folkhälsovetenskap
Kurskod: FHA032

Examinator: Elisabeth Jansson

Seminariedatum: 2019-04-29

Betygsdatum: 2019-05-16

SAMMANFATTNING

Det förekommer skillnader i hälsa mellan olika grupper i samhället. Skillnaderna kan ge negativa hälsokonsekvenser för de enskilda individerna och för samhället. Många unga, invandrare, personer med beroendeproblematik, bidragsberoende och personer med diagnoser står idag utanför arbetsmarknaden och löper större risk att hamna i utanförskap. Individer som står långt ifrån arbetsmarknaden kan leda till negativa konsekvenser för hälsan som påverkar en individs livssituation. Att arbeta är en central del av individers liv som ger en känsla av sammanhang och meningsfullhet. Studiens syfte är undersöka kommunanställdas erfarenhet av att arbeta med utanförskap. För att besvara studiens syfte användes en kvalitativ metod. Semistrukturerade intervjuer har genomförts med fem kommunanställda som arbetar med utanförskap i en kommun i Mellansverige. Det insamlade materialet har analyserats genom en manifest innehållsanalys. Resultatet visar att samverkan mellan olika aktörer underlättar kommunanställdas möjlighet att ge socialt stöd till individer som befinner sig i utanförskap. Att ge socialt stöd ansågs också vara viktigt i arbete med utanförskap eftersom utsatta människor kan sakna det. Deltagarna i studien har belyst att individer som har socialt sammanhang påverkar deras delaktighet i samhället. Att uppleva sammanhang kan skapa en meningsfullhet för utsatta individer som befinner sig i utanförskap. En rimlig slutsats av resultatet är att de kommunanställda arbetar med att öka det sociala sammanhanget bland utsatta personer som söker hjälp och kan hjälpa dem med att öka det sociala stödet. Deltagarna belyste även att deras arbete med att motverka utanförskap lyckas med hjälp av deras samverkan med aktörer och myndigheter.

Nyckelord: *delaktighet, hälsa, kommunala aktörer, kvalitativ studiedesign, meningsfullhet, samverkan*

ABSTRACT

There are differences in health between different groups in society. The differences can cause negative consequences for individuals and for the society. Young adults, immigrants, people with addiction problems, contributions dependent, people with diagnoses are currently outside the labor market who are more likely to end up in social exclusion. Individuals who are far from the labor market can affect their life situation, which usually has negative consequences. Work today is a central part of individuals lives that's gives a sense of context and meaningfulness. The aim of the study is to analyse communal employees experience of work with exclusion. To answer the study's purpose, a qualitative method was used, and semi-structured interviews were conducted with five communal employees who work with people in social exclusion in a communal in the middle of Sweden. The collected material has been analysed through a manifest content analysis. The results show that collaboration between different actors facilitates their ability to provide social support to individuals who are in exclusion. Social support was considered important in work with exclusion because it leads to positive factors. The communal employees highlighted that social context among vulnerable individuals is something that affects them to take part in the society and experience meaningfulness. A reasonable conclusion from the result is that communal employees work to increase the social context among vulnerable people who seek help thereby increasing social support. The participants have highlighted that their work with people in social exclusion succeeds with the help of their collaboration with actors and authorities.

Keywords: collaboration, communal actors, health, meaningfulness, participation, qualitative study design

INNEHÅLL

1	INTRODUKTION.....	1
2	BAKGRUND	2
2.1	Hälsa.....	2
2.2	Statistik kring arbetslöshet.....	2
2.3	Faktorer som leder till utanförskap.....	2
3	TEORETISKT PERSPEKTIV	5
3.1	KASAM	5
3.2	Socialt kapital	5
3.3	Problemformulering	6
4	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	7
5	METOD	8
5.1	Metodval.....	8
5.1.1	<i>Studiedesign</i>	8
5.2	Urvalsmetod.....	8
5.3	Tillvägagångssätt	8
5.4	Datainsamlingsmetod	9
5.5	Databearbetning och analys	9
5.6	Kvalitetskriterier	12
5.7	Etiska överväganden.....	12
6	RESULTAT	13
6.1	Samverkan	13
6.2	Socialt stöd	13
6.3	Sociala sammanhang med koppling till socialt stöd	15
7	DISKUSSION.....	16

7.1 Metoddiskussion	16
7.1.1 <i>Urvalsdiskussion</i>	16
7.1.2 <i>Datainsamling och analysdiskussion</i>	17
7.1.3 <i>Kvalitetskriterier</i>	18
7.1.4 <i>Etikdiskussion</i>	18
7.2 Resultatdiskussion.....	19
7.2.1 <i>Samverkan</i>	19
7.2.2 <i>Socialt stöd</i>	20
7.2.3 <i>Sociala sammanhang</i>	20
7.2.4 <i>Teoretiska kopplingar</i>	21
8 SLUTSATSER	22
8.1 Förslag till vidare forskning	22
REFERENSLISTA	23
BILAGA A.....	27
BILAGA B.....	28
BILAGA A- MISSIVBREV	
BILAGA B- INTERVJUGUIDE	

1 INTRODUKTION

Levnadsvanorna i Sverige ser olika ut för människor. De sociala skillnaderna mellan olika grupper i samhället har ökat och flera människor har hamnat utanför. Det används flera begrepp för att beskriva olika typer av samhällslig utsatthet, ett begrepp för att tala om samhällslig utsatthet är utanförskap (Alm, Bäckman, Gavanoas & Nilsson, 2011). Förutom utanförskap talas det exempelvis om fattigdom, social exkludering, utestängning och marginalisering. Dessa begrepp saknar entydiga definitioner, och det synsätt som har fått mest genomslag när det gäller utanförskap är de personer som står utan arbete under en kortare eller längre period och uppbär ersättning från försörjningsstöd (Alm et al, 2011). Det förekommer skillnader i hälsa mellan olika grupper i samhället och skillnaderna kan ge negativa konsekvenser för individerna och för samhället. Flera ungdomar, invandrare, personer med beroendeproblematik och diagnoser står idag utanför arbetsmarknaden och löper större risk för fattigdom vilket kan leda till flera negativa hälsokonsekvenser (Burström, Schultz, Fritzell, Irestig, Jensen, Lynöe, Marttila & Sun, 2007).

Individer som står utan arbete kan hamna i en position där de inte upplever delaktighet i den samhällsliga gemenskapen och istället hamnar i utanförskap. Att arbeta är en central del av individers liv och det ger en känsla av identitet och samhörighet, och att vara utan arbete kan ge en negativ påverkan på individens självkänsla (Nilsson & Ekberg, 2013). Individer som vid upprepade tillfällen försökt att komma in i arbetsmarknaden utan att få jobb kan skapa en negativ spiral där misslyckanden leder till brist på motivation att söka fler arbeten vilket resulterar i att individen hamnar i en långtidsarbetslöshet (Alm et al, 2011). Arbetslöshet kan leda till sämre ekonomisk situation, förlorade sociala kontakter och försvagad hälsa (Arbetsmiljöverket, 2011).

Utanförskap tillhör vår tids största folkhälsoproblem och anses vara en utmaning för samhället. Under tre år på Folkhälsoprogrammet har ett intresse vuxit fram kring problemområdet utanförskap. Intresset stärktes ytterligare i samband med praktik som genomfördes i en kommunal verksamhet som arbetar med utanförskapfrågor. Då utanförskap kan leda till flera negativa hälsokonsekvenser finns intresse för att undersöka hur en kommun i Mellansverige arbetar med utanförskap.

2 BAKGRUND

2.1 Hälsa

Hälsa är enligt Världshälsoorganisationen en resurs för vardagen vilket innehåller grundläggande livskrav som inkluderar mat, skydd, utbildning och social rättvisa (WHO, 2007). När sociala och ekonomiska faktorer inte är rättvisa återspeglas dessa faktorer i låg utbildningsnivå, arbetslöshet, brist på socialt- och samhällsstöd och negativa hälsoeffekter som påverkar den psykiska och fysiska hälsan (Watson, Crawley & Kane, 2016).

Enligt Viner, Ozer, Denny, Marmot, Resnick, Fatusi & Currie (2012) påverkas hälsan av olika bestämningsfaktorer som går att påverka vilket är individens livsvillkor, omgivning, levnadsvanor och sociala nätverk. Hälsan påverkas även av att känna samhörighet och gemenskap vilket ingår i den sociala miljön och anses vara en viktig faktor som leder till välmående och god hälsa. För att nå en god folkhälsa handlar det om att uppleva meningsfullhet, delaktighet och inflytande som är en av de grundläggande förutsättningarna för en god folkhälsa vilket även påverkar individens levnadsförhållanden (Viner et al, 2012).

2.2 Statistik kring arbetslöshet

Enligt SCB:s arbetskraftsundersökning var 620 000 personer mellan 20–64 år ofrivilligt utan arbete av olika anledningar under 2017, det motsvarar 11 procent av befolkningen i Sverige (SCB, 2018). Cirka 300 000 av de saknade arbete och 320 000 stod utanför arbetsmarknaden. Gruppen som ofrivilligt saknade arbete bestod av 25 procent unga personer mellan 20–29 år, och 29 procent äldre personer mellan 55–64 år. Den gruppen som står ofrivilligt utan arbete är personer som saknar eftergymnasial utbildning och är födda utanför Europa. SCB (2018) nämner också att antalet och andelen personer som var ofrivilligt utan arbete och som aldrig arbetat tidigare kommer öka över tidsperioden och ökningen gäller mest bland utlandsfödda men även för svenskfödda.

2.3 Faktorer som leder till utanförskap

Enligt Mackett & Thoreau (2015) är utanförskap en term som benämner sociala problem i samhället kopplat till begränsad tillgång till resurser som orsakar personliga och fysiska skador. Det kan av olika skäl sakna resurser som anses givna för full delaktighet i samhällsgemenskapen (Landsorganisationen i Sverige, 2010). Människor som har svag anknytning till arbetsmarknaden påverkar i hög grad deras levnadsförhållanden som ökar risken för ohälsa (Socialstyrelsen 2010).

Analfabetism är enligt SCB (u.å) ett mycket stort problem runt i världen och ungefär 20 procent av världens vuxna befolkning är analfabeter idag och majoriteten är kvinnor.

Globalisering och utveckling innebär nya teknologiska utmaningar för många och det kan utgöra en risk för växande globala orättvisor och utanförskap. Låg utbildningsnivå bland utländska kvinnor påverkar deras position i samhället och även deras hälsa (Folkhälsomyndigheten, 2016).

Riksdagen (2011) nämner att kvinnor som kommer till Sverige från bland annat Asien och Afrika oftast har en bristfällig skolgång bakom sig. De kvinnorna får minst SFI undervisning och har oftast svårast att komma ut på arbetsmarknaden. Analfabetism bland kvinnorna kan begränsa deras möjligheter att få jobb. Deras möjligheter att integreras och få ett socialt liv utanför familjen blir även begränsat. Enligt Lam, Broaddus & Surkan (2013) hävdar många forskare att utbildning förändrar identitet, ökar självförtroendet och leder kvinnor till att bilda förbättrade självuppfattningar. Kvinnor som står långt ifrån samhället och arbetsmarknaden kan enligt Sperlich & Geyer (2015) påverka deras psykiska och psykiska hälsa. Dessa kvinnor har större risk att få lägre självkänsla, hamna i depression och har större risk att få hjärtsjukdomar. Därmed tenderar kvinnorna att förlora sociala kontakter och deras möjligheter till delaktighet i samhället minimeras för att de saknar en anställning. Utan anställning eller utbildning leder till låg social status vilket kan leda till att kvinnorna hamnar i utanförskap. Deras yrkesmöjligheter påverkar deras motivation att komma in i arbetsmarknaden genom att påbörja studier som senare leder till arbete (Sperlich & Geyer, 2015).

Enligt Alegria, Alvarez, Dimarzio (2017) kan bristande förmåga i att kommunicera i det dominerande språket påverka hälsoeffekterna som kan skapa social isolering, osäkerhet och brist på tillgång till hälsoinformation. Det kan även begränsa möjligheterna att skapa sociala relationer, vilket i sin tur påverkar individens självkänsla och sociala ställning i samhället.

Enligt en artikel skriven av Gustafsson, Marklund, Aronsson, Wikman & Floderus (2015) kan människor som befinner sig långt ifrån arbetsmarknaden under en lång period leda till negativa hälsoeffekter och stigmatiseringen av att vara arbetslös har visat sig öka risken för socialt tillbakadragande. Genom att ha sociala nätverk ökar chanserna för sysselsättningsmöjligheter som ökar möjligheten att få anställning (Gustafsson et al, 2015). Arbetslöshet ökar risken för ekonomiska svårigheter och utanförskap vilket bidrar till ökade ojämlikheter i hälsa (Burström, Nylen, Barr, Clayton, Holland & Whitehead, 2012).

Sverige har hög ungdomsarbetslöshet enligt statistik från SCB (2019). Enligt Regeringens motion 2018/19:2740 kan den stora ungdomsarbetslösheten innebära att vissa ungdomsgrupper hamnar i ett permanent utanförskap och oftast har de särskilt utsatta ungdomarna utländsk bakgrund. I Motion 2018/19:2740 nämns det att ungdomar som riskerar att hamna i utanförskap eller som redan befinner sig i utanförskap löper en stor risk att hamna i miljöer med mycket droger och narkotika. Narkotika har sin största spridning bland personer som lever i socialt utsatta områden. För den som känner sig ensam kan missbrukarlivet upplevas som attraktivt. Drogerna och alkoholens effekt kan underlätta att finna ett umgänge som leder till nära gemenskap (Motion 2018/19:2740).

I Motion 2018/19:2740 nämns det att ungdomarnas skolgång i segregerade förorter oftast är problematisk och därför kan de flesta sakna utbildning. Ungdomarna idag kan påverkas av

samhällsekonomin som påverkar möjligheter att få arbete och bostad, därmed påverkar även samhällsekonomin myndigheternas förmåga att organisera förebyggande insatser och vårdinsatser för de som faller igenom systemen (SOU 2011:6).

Det finns många faktorer som inverkar på individer med missbruksproblem. Det handlar om den ekonomiska utvecklingen i samhället som påverkar tillgången till arbete, utbildning, bostad och möjlighet att utnyttja en god sjukvård för den enskilde medborgaren (SOU 2011:6). Individens dåliga levnadsvanor kan vara en orsaksfaktor till utanförskap. Vid alkoholmissbruk kan individer bruka alkohol i en skadlig mängd som kan påverka missbrukarens egen livssituation. Alkohol anses vara ett lugnande berusningsmedel som påverkar individens sinne (Wåhlin, 2012). Narkotika är ett beroendeframkallande rusningsmedel som innehåller euforiserande egenskaper som leder till en känsla av välbefinnande och lycka vid intagandet (Folkhälsomyndigheten, 2010). Enligt Agerberg (2004) blir effekten av alkoholintag och narkotikabruk avslappning, minskad oro, stress och bättre självförtroende. Agerberg (2004) nämner också att narkotikamissbruk innebär stora kostnader för samhället och för de enskilda individerna. Det rör sig kostnader för polis, tull, rättsväsende men också sjukvård och socialtjänst. Regelbunden och skadlig mängd av alkohol och narkotika ger minnes- och inlärningssvårigheter, depression och ångest vilket leder till att olika organ skadas såsom hjärna, lever och hjärta (Agerberg, 2004). Det leder även till sociala besvär såsom svårigheter vid kontakt med vänner och familj samt arbete som påverkar livssituationen.

Enligt Agerberg (2004) kan beroendeproblematik i form av alkohol- eller drogmissbruk leda till ett utanförskap, genom att ha låg utbildning, saknade erfarenheter av arbete och ha en identitet som är kopplad till missbruket. Personer med beroendeproblematik har oftast svårigheter med att ändra sin livssituation.

Enligt Howell & Shepperds (2017) studie kan utanförskap leda till att hälsoinformation undviks. Människor visar sig vara mer benägna att undvika att lära sig om risker för sjukdomar och anses vara mindre mottagliga för personlig hälsoinformation för de som befinner sig i utanförskap. Utanförskap enligt Howell & Shepperd (2017) har starka negativa effekter på hur människor tänker och känner.

Enligt SKL (2013) har allt fler individer fastnat i ett långvarigt bidragsberoende som har lett till svårigheter att komma ut på arbetsmarknaden. Syftet med det ekonomiska biståndet har dock alltid varit att det ska vara en tillfällig hjälp och enligt propositionen 1979/80:1 framhålls det att insatserna ska utformas på ett sätt att individerna blir underlättade att klara sin försörjning (SKL, 2013). Enligt Kim, Kim, Shin & Yoo (2016) är människor som får försörjningsstöd mer benägna att hamna i utanförskap och för att minska risken att hamna i utanförskap behöver det finnas möjligheter till utbildning och sysselsättning med stöd från kommunen.

En tidigare forskning gjord av Gånäs, Hallsten & Spånt (2006) bekräftar de utifrån sitt resultat att det finns negativa effekter av arbetslöshet, bland annat är ökad psykisk ohälsa vanligt. Slutsatserna som har tagits har visat sig att det blir sämre arbetsmarknadsutveckling efter arbetsförlust som sedan leder till ohälsa genom att leda in i en negativ spiral av

ekonomisk och social instabilitet. Forskningsresultaten visar att arbetslöshet drabbar personer med ökad risk för hälsoutfall och att starka sociala skyddsnät och aktiv arbetsmarknadspolitik bidrar till att mildra hälsokonsekvenser i samband med arbetslöshet.

3 TEORETISKT PERSPEKTIV

3.1 KASAM

Antonovsky (2005) har utvecklat ett teoretiskt begrepp som utgår ifrån ett salutogent perspektiv som fokuserar på hälsobringande faktorer istället för sjukdomsbringande faktorer. Den traditionella utgångspunkten är den upplevda känslan av ett sammanhang som starkt bidrar till att människor behåller hälsan även under påfrestningar. Antonovsky (2005) utvecklade KASAM för att förstå vad som vidmakthåller hälsa utifrån individens upplevelse av verkligheten, och fann att det är viktigt att uppleva tillvaron som meningsfull, begriplig och hanterbar. Det anses vara lättare att hitta faktorer som leder till sjukdom än faktorer som vidmakthåller hälsa. Dessa tre begrepp är grundkomponenterna i Antonovskys modell KASAM som används vid hälsomätning (Antonovsky, 2005).

Begriplighet: När en individ upplever hög känsla av begriplighet leder det till att individen kan ordna och förklara förutsägbara möten.

Hanterbarhet: Individer med hanterbarhet har lättare att hantera uppkommande problem, därför kan en hög känsla av hanterbarhet inte få en individ att känna sig som ett offer vid jobbiga omständigheter eller tycka att livet är orättvist.

Meningsfullhet: En individ med meningsfullhet innebär att trots olyckliga öden som inträffar kan individen söka efter meningen med den för att gå igenom situationen (Antonovsky, 2005).

3.2 Socialt kapital

En individ med socialt kapital kan uppleva en känsla av sammanhang och som kan leda till hälsofrämjande val och beteende. Loury (2000) nämner att en viktig förklaring till att ojämlikhet kan existera mellan grupper kan bero på den sociala segregationen som leder till att individens möjligheter att förvärva färdigheter beror på de färdigheter som andra inom samma grupp har uppnått. För att klara sin yrkeskarriär eller andra sociala förmåner kan stöd från släkt och vänner bli en förutsättning för att lyckas eftersom individens sociala nätverk påverkar tillgången till olika resurser (Loury, 2000).

Socialt kapital kan användas för att precisera vilka aspekter av samhällsliga relationer som behöver stödjas för att uppnå empowerment bland individer. Att ha sociala samband kan

bidra till hälsosamma beteenden genom relationer och att delta i samhälleliga sociala nätverk påverkar hälsan hos individer genom en förhöjd känsla av sammanhang (Campell et al, 1999).

3.3 Problemformulering

Det finns skillnader i hälsa mellan olika samhällsgrupper idag. De grupper vars hälsa påverkas är grupper som är mindre resursstarka, oftast är det de som står långt ifrån arbetsmarknaden, de som saknar utbildning och de som lever på försörjningsstöd. Dessa systematiska skillnaderna beror på olika levnadsvanor och livsvillkor men inte på genetiska faktorer. En negativ faktor som utlöser ohälsa kan vara samhällets struktur som gör att medborgarna lever under olika villkor som sedan blir stora skillnader i livslängder och i hälsa. En kommun kan förbättra villkoren för de grupper som är mest socialt och ekonomisk utsatta och som har större risk att drabbas av ohälsa. Utanförskap bland medborgare kan uppkomma bland personer som har svårt att komma in på arbetsmarknaden etc. Faktorer som låg social position och arbetslöshet kan påverka hälsan på ett negativt sätt, dessa negativa faktorer uppkommer från en social utsatthet vilket kan leda till utanförskap.

Följaktligen avser föreliggande studie att undersöka hur en kommun arbetar med utanförskap. Kommunanställdas erfarenhet av arbete med utanförskap valdes att studeras för att få övergripande förståelse av hur arbetet sker, eftersom deras roll är en viktig funktion för att få medborgare att uppnå en god hälsa. Studier som återfanns inom ämnet undersökte liknande urvalsgrupper inom samma yrke. Föreliggande studie kan bidra till att få en helhetsbild över hur arbetet med utanförskap bedrivs inom kommuner för att främja utsatta personers hälsa. Kunskapen om erfarenheterna kring arbetet kan vara viktigt för kommunanställda inom området att ta del av för att få en överblick och ökad förståelse som leder till utveckling av framtida arbete.

4 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med uppsatsen är att undersöka kommunanställdas erfarenheter av arbete med utanförskap.

- Vilka erfarenheter har de kommunanställda av arbete med utanförskap?
- På vilket sätt arbetar kommunanställda med utanförskap?

5 METOD

5.1 Metodval

5.1.1 Studiedesign

Föreliggande studie har utgått ifrån en kvalitativ studiedesign som syftar på att skapa meningsfulla tolkningar genom intervjuer kring intervjupersonernas upplevelser och erfarenhet som uttrycks med ord (Patel & Davidsson, 2011). Intervjuerna sker i direkt möte och det handlar om individernas egna beskrivningar om hur de upplever världen som de lever i. Tillvägagångssättet för vald studiedesign är för att få djupare förståelse av ett fenomen som sedan studeras och analyseras (Bryman, 2011).

5.2 Urvalsmetod

För att samla in data kring studiens ämne och besvara studiens syfte har intervjuer med personer som arbetar med utanförskap skett inom en kommun i Mellansverige. Deltagarna i studien består av kommunalanställda med varierad ålder med olika lång erfarenhet kring arbetet med utanförskap. Deltagarna i studien innehar även olika roller inom den kommunala verksamheten som ansågs vara relevant till studiens syfte. Enligt Bryman (2011) används vanligtvis målstyrda val inom en kvalitativ forskning, med målstyrda urval har forskaren inget syfte att välja deltagare på ett slumpmässigt sätt och då väljs deltagare ut som anses relevanta för de forskningsfrågor som formulerats. I föreliggande studie har en intervjuguide formulerats för att få en förståelse av hur arbete med utanförskap sker utifrån kommunanställdas erfarenheter av inom en kommun. Valet av kommunen skedde då författaren tidigare haft praktikplats hos kommunen och erhöll därigenom kontaktuppgifterna till medarbetarna på arbetsplatsen.

5.3 Tillvägagångssätt

En kvalitativ metod ansågs vara relevant för studiens syfte eftersom intervjuer kan leda till djupare förståelse för det som ska besvaras (Bryman, 2011). En kommun i Mellansverige valdes för att besvara studiens syfte och frågeställningar. Med föreliggande studie ges en bild på hur av arbete med utanförskapsfrågor sker i en kommun. Fem kvalitativa enskilda intervjuer genomfördes om hur kommunanställda arbetar med utanförskap utifrån deras erfarenheter. Kontakten med intervjupersonerna skedde genom ett telefonsamtal, vid första kontakten informerades kontaktpersonen om studiens syfte och vilka intervjupersoner som söktes till studien. Kontaktpersonen gav förslag på vilka personer i verksamheten som skulle kunna tänka sig ställa upp och bli intervjuade. Efter kontakt med de föreslagna personerna bokades det tider för intervjuer där respondenterna fick veta studiens syfte och deras

rättigheter genom ett missivbrev. Missivbrevet fick deltagarna läsa och där stod det information om att intervjuerna skulle spelas in som ljudfil, vilket de samtliga deltagare gav sitt samtycke till. Intervjuerna ägde rum på respondenternas arbetsplats under arbetstid i enskilda mötesrum och intervjuerna delades upp på skilda dagar under två veckors tid.

En intervjuguide användes under intervjuerna eftersom det gav en möjlighet att ställa följdfrågor under samtalet. Intervjuerna spelades in som ett ljudformat genom en mobiltelefon som kan underlätta bearbetningen av materialet. Intervjupersonerna blev informerade att materialet skulle förstöras efter avslutad undersökning. Ljudfilerna fördes över i en hemlig mapp i mobiltelefonen som är lösenordskyddat och säkerhetskopierades till en hemlig mapp i datorn som kräver lösenord. För att tolka och analysera innehållet transkriberades intervjuerna och studien utgick ifrån en innehållsanalys. Intervjuernas tidsperiod varierade mellan 40–60 minuter. Varje intervjuperson identifierades genom en kod följt av en siffra som exempelvis IP1 och IP2 och så vidare.

5.4 Datainsamlingsmetod

Vid insamlingen av data har semistrukturerade intervjuer används för att få en ökad förståelse om individernas upplevelse och uppfattningar. Semistrukturerade intervjuer utgår från en intervjuguide (se bilaga B) som innehåller frågor ifrån det syftet och frågeställningar som valts att studeras. Med en intervjuguide finns det möjlighet att ställa följdfrågor under intervjuens gång vilket gör intervjun till en mer flexibel metod (Bryman, 2011). Intervjuguiden innehöll frågor om verksamheten, om arbetet med utanförskap och om utanförskap som begrepp som blev totalt 23 frågor. Ingen pilotintervju genomfördes däremot fick kurskamrater läsa igenom intervjuguiden för att upptäcka om eventuella justeringar ansågs behövas. Det framkom inte något behov av justering av frågorna, därmed kunde intervjuerna genomföras efter intervjuguidens upplägg.

5.5 Databearbetning och analys

Studien utgick ifrån en innehållsanalys där texten analyseras och enligt Bryman (2011) är denna metod vanlig vid granskning av texter. Enligt Graneheim & Lundman (2004) används kvalitativ innehållsanalys för att erhålla korrekt bild av det som sagts under intervjun. När en kvalitativ innehållsanalys används finns det två olika ansatser som studien kan utgå från: latent och manifest. Utifrån manifest innehållsanalys analyseras text som uttrycks direkt i ord. Latent innehållsanalys analyserar text utifrån vad som ligger bakom orden som har sagts. Studien utgick från en manifest innehållsanalys som analyserar det som faktiskt sägs i texten i ord från en utförd intervju och de är oftast enkla att känna igen och koda. I kvalitativa innehållsanalyser handlar det om att skapa kategorier och underkategorier där kategorier är en grupp av innehåll som delar på något gemensamt, exempelvis erfarenheter (Bryman, 2011). Enligt Graneheim & Lundman (2004) svarar en kategori oftast på ”vad”-frågor och kan genom en tråd identifieras genom koderna. Analysen bygger på meningar om

har tagits ut som meningsbärande enheter, sedan har texten kondenserats, kodats och sorterats i underkategorier som sedan blir en huvudkategori (Bryman, 2011).

Studien har utgått ifrån en manifest innehållsanalys enligt Bryman (2011) ska bearbetas på följande sätt:

- De fem transkriberade intervjuerna har noggrant lästs igenom för att få en ökad helhetsbild
- Meningar och uttryck som var relevanta för syftet togs fram som meningsbärande enheter (se tabell 1).
- Meningsbärande enheterna kondenserades för att korta ner texten men bibehålla innebörden. Meningarna förkortas för att få fram det mest relevanta.
- Kondenserade meningarna lästes igenom noggrant för att plocka fram meningarnas nyckelord för att koda. Genom kodning innebär det att knyta ett eller flera nyckelord till en textdel för att underlätta identifieringen av en menings innehåll.
- Koderna jämfördes sedan och delades in i tio underkategorier som skapade tre huvudkategorier utifrån de koder som hade ett liknande innehåll.

I innehållsanalysen bildades tio underkategorier omfattar: *tydligheter, resurser, samarbete, möjligheter, meningsfullhet, stöd, delaktighet, positivitet, erfarenheter, sociala miljön*. Underkategorierna skapade tre huvudkategorier för att beskriva det gemensamma som berör: *samverkan, socialt stöd och socialt sammanhang*.

Underkategorierna som skapades har formulerat tre huvudkategorier. I tabell 1 visas exempel på hur två olika underkategorier kan sättas under två olika huvudkategorier.

Tabell 1: visar hur underkategorierna meningsfullhet och möjligheter skapar kategorierna socialt sammanhang och socialt stöd.

Meningsbärande enhet	Kondensering	Kod	Underkategorier	Kategorier
Förra veckan fick vi vara med på en skola där de hade ordnat en newroz och torsdag och de hade som uppgift att baka kakor och ha hand om kaffe som var gratis för de som kom dit (...) och det var ett sätt att vara med. Det var ett sammanhang för dem.	Hade uppgift att ha hand om kaffe, det var ett sammanhang för dem.	Delaktighet	Meningsfullhet	Socialt sammanhang
[...] men vårt jobb är att vi ska hitta en arbetsförmåga, hitta ett sätt och lösningar (...) men ibland funkar det inte med alla våra personer och då kanske man måste avsluta med vissa personer... vårt mål är att de ska bli bättre, man måste tro på sig själv när det gäller att arbeta med att hjälpa människor (...) om vi inte är positiva, hur tusan ska individer göra då?	Hjälpa människor att bli bättre genom att hitta arbetsförmåga och finna lösningar med positivitet och tron på sig själv	Positivitet	Möjligheter	Socialt stöd

5.6 Kvalitetskriterier

Kvalitativa studier som strävar efter att få hög kvalitet skall utgå i ifrån kvalitetskriterier som omfattar trovärdighet, pålitlighet, konfirmerbarhet och överförbarhet (Bryman, 2011). Hänsyn bör tas i förhållande till de tillvägagångssätt som använts för att få fram resultatet. För att garantera hög trovärdighet är det viktigt att intervjupersonerna förstår och tolkar frågorna rätt och att de ska generera svar med relevans för studiens syfte och frågeställningar. Föreliggande studie anses ha uppnått trovärdigheten genom att ordentligt gå igenom intervjuguidens frågor innan intervjuerna påbörjades för att säkerställa att frågorna skulle vara lättförståeliga. En kvalitativ studies pålitlighet innefattar i vilken omfattning resultaten kan upprepas och skapa möjligheten för andra att göra liknande studier (Holloway & Wheeler, 2010). Enligt Bryman (2011) innebär detta kriterium att tänka på om resultaten skulle bli detsamma om studien replikerades i samma kontext med samma subjekt. Föreliggande studie har tagit hänsyn till det kriteriet, dock anses inte studien uppnå samma resultat om inte liknande urvalspersoner väljs ut. Överbarhet är ett annat kriterium som fokuserar om på om resultatet skulle bli detsamma men i andra kontexter och situationer, dvs. om föreliggande kvalitativa studie skulle kunna överföras i andra sammanhang (Bryman, 2011). Konfirmerbarhet handlar om att studiens resultat inte har påverkats av forskarens subjektiva antaganden av verkligheten (Bryman, 2011). Materialet transkriberade ordagrant utifrån den manifesta innehållsanalysen därav har inga egna tolkningar framkommit i resultatet.

5.7 Etiska överväganden

I denna studie har det tagits hänsyn till forskningsetiska principer som omfattar: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. Enligt Bryman (2011) är det viktigt att ta hänsyn till de etiska principer som rör frågor om frivillighet, integritet och anonymitet. För de som bedriver en studie har en skyldighet i att alla som deltar i studien ska integritetsskyddas. Intervjupersonerna blev informerade om att resultatet av intervjun endast ska användas i forskningssyfte och att de får ta del av uppsatsen när den är färdig. De forskningsetiska kraven har eftersträvat för att uppnå en så god kvalitet på studien som möjligt. Genom informationskravet informerades intervjupersonerna genom missivbrevet om syftet med studien och att de kan välja själva om de vill delta. För att ta hänsyn till samtyckeskravet blev deltagarna informerade att de kunde avbryta sitt deltagande när som helst. Utifrån konfidentialitetskravet har intervjupersonerna behandlats konfidentiellt vilket innebär att intervjupersonernas personuppgifter har förvarats så att obehöriga ej har haft tillträde till dem och allt material som har samlats in ska hanteras anonymt (Bryman, 2011). Enligt Bryman (2011) menas med nyttjandekravet att intervjumaterialet endast ska användas till detta forskningsändamål och att denna uppsats kommer publiceras på internet och detta blev de informerade om muntligt och genom missivbrevet (se bilaga A). Intervjuerna spelades in med hjälp av en mobiltelefon och ljudfilerna säkerhetskopierades via en mapp i datorn som kräver lösenord. Risken att ljudfilerna sprids till utomstående är liten när ljudfilerna sparats via hemliga mappen på datorn och på mobiltelefonen.

6 RESULTAT

Resultatet utifrån intervjuerna presenteras i form av tre huvudkategorier som är framanalyserade utifrån meningsenheterna. De huvudkategorier som framkom från innehållsanalysen är *samverkan*, *socialt stöd*, och *socialt sammanhang*. Nedan presenteras resultatet utifrån analysen.

6.1 Samverkan

Utifrån underkategorierna tydligheter, resurser och samarbete skapades kategorin samverkan. Samtliga intervjupersoner belyste hur mycket samverkan underlättade deras arbete med utanförskap. Intervjupersonerna uppgav vid flera tillfällen att samarbete mellan aktörer har gett flera möjligheter och större tillgång till resurser som underlättar deras arbete med utanförskap. Utifrån intervjupersonernas perspektiv uppges det att samverkan har gett mer tydligheter om vad som gäller mellan olika myndigheter.

[...] ju mer aktörer som kan jobba ihop, speciellt om man säger situation tillsammans med arbetsförmedlingen (...) ju tigare vi jobbar ihop, desto lättare kan vi lösa ett problem. Man behöver kontakt för att diskutera och hjälpa varandra som leder till någonting bra. Det går fortare och det går lättare (...) man kommer fram till beslut mycket lättare med samarbete (IP2).

En intervjuperson nämner att individer som hamnar mellan myndigheternas regler kan söka efter stöd och hjälp genom verksamheten. För att få ordning och hjälpa individer framåt kan samverkan mellan aktörerna underlätta för individen att komma vidare med sitt liv.

Jag jobbar främst med individer som riskerar att hamna mellan myndigheternas regler som inte får hjälp av försäkringskassan, arbetsförmedlingen, kommunen eller vården [...] eller bollas runt. Mitt jobb är att få ordning på det här och fråga vad de vill och vilka mål de vill uppnå, och hur kan jag stötta dig? (IP3).

6.2 Socialt stöd

Samtliga intervjupersoner har nämnt under intervjuerna att socialt stöd är en bidragande faktor till att en individ som befinner sig utanför samhället på något sätt kommer vidare och lyckas i sitt liv. Sociala miljön kan påverka individens trygghet som kan skapa förutsättningar för individens hälsa. Otrygga miljöer kan skapa negativa faktorer som leder till att individer söker stöd och hjälp. En bra uppväxt kan generera att en individ hamnar i rätt bana som skapar möjligheter och risken minimeras att hamna utanför samhället. Intervjupersonen belyser hur trygga miljöer påverkar en individ, därmed kan en individ behöva stöd för att uppnå en trygghet.

Någonstans [...] tryggheten [...] runt dig, när du växer upp är det nog väldigt mycket och viktigt, alltså det kan ju vara så att om man växer upp i en trygg miljö och familj så har de utifrån sina egenskaper lyckats skapa trygga miljön som de har med sig från den tidigare generationen, så det är det som är grunden som man står på och är trygg. Är det en otrygg miljö vilket många lever i... de barnen har det förfärligt, deras grundförutsättningar för att få en trygg och lugn miljö är ju jätteliten vilket senare troligtvis genererar att de har svårt att skapa en (IP2).

Individer kan behöva olika typer stöd och hjälp av olika anledningar, det kan bero på flera faktorer. Intervjupersonen belyser under intervjun att samverkan mellan aktörerna kan öka möjligheterna att ge stöd till individer som behöver hjälp.

[...] vårt mål är ju liksom att vi jobbar med de att de kommer ut på någon plats och kan vara redo för arbetsförmedlingen så många kommer från försörjningsstöd och socialförvaltningen [...] att man inte trots har stora behov får den hjälp med det man behöver. Oftast finns det diagnos eller annat strul runt omkring, det kan vara barn med diagnoser och olika anledningar som lång sjukskrivning (IP3).

Genom socialt stöd och rådgivning kan individen uppmuntras att vara självförsörjande och självständig därmed kan det minska risken för utanförskap.

Vi jobbar med att stärka individen, motivera och fånga upp individen. Vårt mål är inte att följa individen ända tills individen får jobb eller börjar studera. Vårt mål är att få individen att komma in i samhället och vara självförsörjande. När individen får arbete eller studerar så skrivs individen ut för då anses individen vara självförsörjande men personen kan alltid ringa till oss om de behöver stöd eller råd från oss (IP3).

Personer med självförtroende och tilltro till sin egenförmåga är faktorer som kan avgöra om man kommer ut i arbete. Med tilltro till sin egen förmåga kan möjligheter skapas för att bli självförsörjande.

Den egna tilltron till sin egen förmåga, där kan jag se att många individer inte uppskattar sin tilltro och de vet vi också att det är en faktor som avgör om man kommer ut i jobb. Alltså de som skattar sin tilltro till sin förmåga lågt så har vi mycket lägre sannolikhet att individen kommer gå vidare [...] då måste vi öka den. Då handlar det mycket om självkänslan och tron på sin egen förmåga [...] och sig själv. Man får komma ut i en arbetsträning där man får växa och bli boostad och kan gå vidare [...] vi ska inte slänga massa insatser på människor och säga ja, du behöver massor av hjälp och nu ska jag hjälpa dig [...] eftersom det kan sänka individerna. Vissa behöver mycket stöd och de ska få det, andra behöver mer att man lutar sig tillbaka och visar att man kan själv [...] vi måste tro på de vi möter att de kan och inte göra de till offer för att de exempelvis varit hemma mycket (IP3).

6.3 Sociala sammanhang med koppling till socialt stöd

Det som framkom i resultatet utifrån intervjupersonernas uppfattning är att individer som saknar socialt stöd kan känna sig begränsade att uppnå sina mål och vara delaktig i samhället. För att öka deras delaktighet i samhället gäller det att skapa sociala sammanhang och ökade sociala kontakter som anses vara en möjlighet att uppleva delaktighet och meningsfullhet i samhället.

[...] att man någonstans i samhället missmålas i något hörn och man vill något annat men det finns murar. De kan ju vara både liksom att man inte får något stöd eller att man får ett stöd man inte är nöjd med. Att man är inlåst till exempel i en sysselsättning. Men för mig är det att man hindras att nå sina mål, man har ingen kontroll eller makt, man se inte att man är delaktig trots att man vill vara delaktig (IP3).

Ungdomar som saknar sociala kontakter kan undvika sociala sammanhang som kan upplevas som hinder att uppnå sina mål och komma in mer i samhället. Med sociala kontakter kan möjligheter skapas därmed skapas sociala sammanhang och meningsfullhet.

Brist på sociala kontakter gör en rädd för sociala sammanhang vilket kan leda till social fobi. Bristande motivation är den största hindren jag stöter på med ungdomar (IP4).

7 DISKUSSION

7.1 Metoddiskussion

Valet av studiedesign grundar sig i forskningsfrågan, då studiens syfte var att ta reda på kommunanställdas erfarenhet ansågs kvalitativ studiedesign vara relevant. Enligt Kvale & Brinkmann (2014) anses kvalitativa undersökningar vara användbara för att få reda på personers uppfattningar, erfarenhet, känslor och upplevelser. En kvantitativ studiedesign skulle vara relevant för studiens syfte om intresset fanns för att undersöka korrelationer av signifikans. Därmed anses inte kvantitativ studiedesign vara relevant för studiens syfte då det endast ger en översiktlig bild inte en djupare förståelse, det fanns heller inget intresse för att mäta samband mellan olika fenomen (Bryman, 2011). En fördel med en kvalitativ studiedesign är att kunskap skapas genom ett socialt samspel mellan intervjuaren och intervjupersonen vilket anses vara ett bra sätt att få ett resultat som andra får ta del av (Kvale & Brinkmann, 2009). En nackdel med en kvalitativ metod är att forskningsprocessen är tidskrävande och tidsramen för arbetet var begränsat, därför avgränsades mängden av intervju personer till fem.

För att besvara studiens syfte var det lämpligast att använda semistrukturerade frågor i intervjuguiden för att intervjuaren ska ha möjlighet att ändra på frågorna eller lägga till följdfrågor på ett sätt så intervjupersonerna uppfattar frågorna korrekt (Kvale & Brinkmann, 2014). Intervjufrågorna var utformade utifrån studiens frågeställningar för att besvara studiens syfte. Eftersom semistrukturerade frågor användes i intervjuguiden har det underlättat för intervjupersonerna att hänga med vilket strukturerade upp hela intervjun. Under intervjuerna ställdes följdfrågor för att säkerställa att intervjupersonens svar uppfattades på rätt sätt vilket minskade misstolkningar och det var ett sätt att få ett tillförlitligt resultat som möjligt.

7.1.1 Urvalsdiskussion

För att få ett pålitligt resultat som möjligt var det viktigt att intervjua rätt personer för att besvara studiens syfte och frågeställningar. Med det målstyrda urvalet valdes deltagare ut som ansågs relevanta för det syfte som formulerats för studien. Urvalet upplevdes passade för studiens ändamål vilket kan studiens trovärdighet. Enligt Holloway & Wheeler (2010) kan intervju personer försköna verkligheten då det fanns eget intresse och engagemang kring ämnet och arbetsplatsen de arbetade på. Det upplevdes inte som att intervju personerna förskönade verkligheten eftersom samtliga intervju personerna hade liknande uppfattningar trots att de intervjuades separat. På grund av tidsbrist fanns inget utrymme att intervjua fler än fem personer, därmed är det inte möjligt att generalisera resultatet.

7.1.2 Datainsamling och analysdiskussion

Valet av manifest innehållsanalys motiverades med hänsyn till att det var första gången som en kvalitativ studie utfördes. För att undvika misstolkningar valdes manifesta innehållsanalysen där utgångspunkten utgår från vad som sades under intervjun (Kvale & Brinkmann, 2014). Enligt Graneheim & Lundman (2004) kan en manifest innehållsanalys vara en bra metod för oerfaren forskare eftersom ingen djupare analys behöver göras av intervjupersonernas uttalanden. Meningsbärande enheterna har tolkats på ett objektivet sätt trots att förförståelse om ämnet fanns från praktiken, dock anses det inte att resultatet påverkades av det vilket kan vara en fördel med analysmetoden.

Det har uppkommit utmaningar under processen då material som har framkommit under intervjun upplevdes som upprepande och allt material ansågs inte vara relevant för studiens syfte. Därför kan det anses att materialet för resultatet blev tunt och att forskningsfrågorna inte blev besvarade i tillräckligt hög grad. Eftersom ingen pilotintervju genomfördes kan det i efterhand upplevas som att en pilotintervju skulle ha kunnat förbättra studiens resultat då intervjufrågorna hade provats innan intervjutillfällena. Eftersom materialet upplevdes som upprepande går det att nämna att intervjuguiden inte upplevdes tillräckligt bra utformad.

Flera meningsbärande enheter har bestått av långa stycken som har viktigt innehåll, vilket har försvårat kondenseringen och kodningen. Intervjuguiden sågs över av kurskamrater, trots det upptäcktes inget behov av justering vid det tillfället. Insikten om bristerna i intervjuguiden framkom först i samband med analysering av materialet. När intervjufrågorna besvarades upplevdes det som att intervjupersonerna upprepade sina svar några gånger och intervjupersonerna hade ungefär liknande svar. I efterhand skulle intervjuguiden kunna förbättras. Det upplevdes som upprepningar och liknande svar. Pilotintervju genomfördes inte på grund av tidsbrist, trots att det hade förberett intervjuaren inför kommande intervjuerna att få fylligare resultat. En svaghet med intervjuguiden är att intervjufrågorna kan upplevas som riktade, det kan bero på författarens tidigare förståelse om verksamheten som kan ha påverkat val av frågor som kan upplevas vara en svaghet för studien. Författaren kände endast till verksamhetens upplägg innan studien genomfördes, dvs ingen tidigare kontakt fanns med intervjupersonerna från studiebesöket. Detta har minskat risken för att författarens förförståelse kan ha påverkat studiens resultat.

Intervjuerna skedde på en avskild plats där risken för att bli avbruten är minimal. På grund av författarens oerfarenhet av att leda en intervju upplevdes intervjuerna som långa. Intervjupersonerna som deltog i studien har haft starka intressen för ämnet som har lett till att personerna har talat gott om deras erfarenheter. Intervjuerna gav en detaljrik bild av deras erfarenhet av arbete med utanförskap i deras verksamhet. Stämningen under intervjuerna uppfattades som bekväm som anses vara en fördel för deltagarna.

Alla intervjuer spelades in via en ljudfil på mobiltelefonen. Ljudinspelningarnas kvalitet var bra vilket underlättade transkriberingen. En svaghet med att intervjuerna spelades in med hjälp av en mobiltelefon är att det alltid finns en risk att mobiltelefoner plötsligt går sönder eller tappas bort. Därför säkerhetskopierades ljudfilerna till en hemlig mapp i datorn som kräver lösenordkod för att få tillgång till materialen för att förhindra risken att mobiltelefonen tappas bort eller går sönder.

7.1.3 Kvalitetskriterier

Kvalitetskriterierna anses ha uppfyllt i den utsträckning som är möjlig för studiens förutsättningar. Tillförlitligheten mättes i studien genom trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och konfirmerbarhet för att en studie ska anses vara tillförlitlig (Bryman, 2011)

Föreliggande studie har formulerat intervjufrågorna på ett lättförståeligt sätt som har genererat svar med relevans för studiens syfte som anses vara ett sätt att öka trovärdigheten för studien. För att garantera en hög trovärdighet är det viktigt att intervjupersonerna förstår och tolkar frågorna rätt och att de ska framställa svar med relevans för studiens syfte och frågeställningar (Bryman, 2011).

Överförbarheten av resultatet i denna studie kan anses vara begränsat på grund av att antalet intervjupersoner varit få. Överförbarheten varit möjlig för studien om större antal intervjupersoner hade medverkat i studien för att skapa en större säkerhet med resultatet.

Pålitligheten i studien anses har uppnåtts då föreliggande studie har beskrivit forskningsprocessen detaljerat vilket ger en förståelse för hur slutsatserna har utvecklats. Studien har även utgått ifrån granskade vetenskapliga artiklar och trovärdig statistik som ökar pålitligheten.

Konfirmerbarheten har beaktats genom att hålla studien objektivt. Författaren har under intervjuerna behållit ett neutralt ansiktsuttryck för att inte påverka intervjupersonerna på något sätt som påverkar resultatet.

7.1.4 Etikdiskussion

För att stärka kvalitén för studien har studien förhållit sig till de etiska aspekterna genom hela arbetet.

Informationskravet beaktades genom att intervjupersonerna informerades genom missivbrev om att deltagandet var frivilligt och att uppgifterna som skulle samlas in inte kommer användas i andra syften än denna studie (Bryman 2011). Ett muntligt informerat samtycke erhöles från samtliga intervjupersoner, därmed säkerställdes att intervjupersonerna fått information om hens rättigheter i studien. Intervjupersonerna blev informerade att de kunde avbryta sitt deltagande i efterhand och innan intervjun påbörjades, därför anses informationskravet och samtyckeskravet uppfyllt.

För att följa konfidentialitetskravet har intervjupersonerna varit anonyma och benämnts som IP1, IP2, IP3, IP4, IP5. För att minska risken att konfidentialitetskravet ska brytas namngavs inte kommunen och därmed finns inte lika stor risk att intervjupersonerna kan identifieras (Bryman, 2011). Det nyttjandekrav som ingår i de etiska aspekterna har uppnåtts då det insamlade materialet endast har använts för studiens ändamål och det blev intervjupersonerna informerade om genom missivbrevet och muntligt. Materialen som samlats in har förvarats i en mapp på datorn som är lösenordsskyddat vilket anses vara ett sätt att skydda intervjupersonernas integritet. Efter att studien betygsätts förstörs materialet

som även nämndes i missivbrevet. Intervjupersonerna blev informerade om att materialen som har samlats in kommer raderas från mobiltelefonen efter att studien blivit godkänd.

7.2 Resultatdiskussion

Efter intervjuerna framkom tre kategorier i analysen som omfattar: samverkan, socialt stöd och socialt sammanhang. Dessa kategorier analyserades fram utifrån intervjuerna som besvarar studiens syfte om vad kommunanställdas erfarenheter med utanförskap var. Resultatet visar bland annat att kommunalanställda samverkar mycket för att lösa en individs utanförskap, sedan visar resultaten även att socialt stöd är något de arbetar med också för att hjälpa utsatta personer. Resultatet visar också att socialt sammanhang är något som framkommer under arbetet med utanförskap då individer som oftast befinner sig i utanförskap också saknar en känsla socialt sammanhang.

7.2.1 Samverkan

Den kommunala verksamheten innehar flera professioner som arbetar med att stötta och hjälpa människor ut i arbete eller studier för att individen ska bli självförsörjande. Verksamheten samverkar med olika myndigheter, aktörer, skolor, arbetsgivare och andra verksamheter vilket ökar möjligheterna att matcha individen till något som leder till att de kommer in i arbetsmarknaden. Dialogen mellan aktörerna skapar förutsättningar och ett välfungerande samarbete anses vara en drivande faktor när det gäller arbete med utanförskap. Samverkan mellan aktörer har gett ökade möjligheter för de kommunanställda att hjälpa individer som söker stöd och hjälp för att komma ut i arbete. Istället för att individer ska skickas runt bland myndigheter som skapar en otrygghet och oro för individen så kan individen vända sig till verksamheten för att få hjälp.

Samtliga intervjupersonerna har uppgett att samverkan har skapat mer tydligheter om vad som gäller för respektive myndighet som individer bör ha koll på. Flera myndigheter kan ha otydliga regler om vad som gäller vid exempelvis inskrivning på arbetsförmedlingen, söka försörjningsstöd, söka studiemedel etc. Flera människor som befinner sig i utanförskap kan ha svårigheter att förstå myndigheternas regler och därför kan den kommunala verksamheten förtydliga reglerna för individen som söker hjälp eller vägledning.

Kommunanställda behöver veta hur de ska stötta och vägleda individer som står utanför samhället och för att få ordning och hjälpa individer kan samverkan mellan aktörerna underlätta för individen att komma vidare i sitt liv. Enligt Stuckler et al (2009) föreslås det att kommuner behöver skydda sina medborgare genom att skapa åtgärder som hjälper människor som saknar jobb ut i arbete för att undvika arbetslöshetens negativa effekter på hälsan. Därmed uppfattas det som att samverkan är ett sätt att skapa åtgärder för att minska utanförskap. För att hjälpa individer från utanförskap och att nå en egenförsörjning behöver det finnas välfungerande samverkan mellan kommuner och andra myndigheter för att lyckas. Individer som står utanför arbetsmarknaden behöver lita på de kommunanställdas möjligheter att hjälpa ut personer i arbete.

7.2.2 Socialt stöd

Enligt Viner et al (2012) är framväxten av starka relationer en av de viktigaste utvecklingsförutsättningarna i tidig ungdom där omgivningen kan ha ett positivt eller negativt inflytande i ungdomars hälsa. Riskfaktorer att hamna i dåliga ungdomskretsar är högt om de saknar socialt stöd. Föreliggande studiens resultat anser att socialt stöd är en bidragande faktor till att en individ som befinner sig i utanförskap tar sig kommer vidare med sitt liv och blir självförsörjande. Eftersom den kommunala verksamheten samverkar med flera aktörer kan individer få stöd och hjälp utifrån individens behov. Verksamheten kan kontakta vården, psykiatrin, behandlingshem och flera andra aktörer för att ge individer det stöd de behöver som skapar en trygghet att komma in mer i samhället.

Resultatet visar även att individer med stark självkänsla och självförtroende kan skapa goda möjligheter att söka efter arbete eller börja studera. Ett sätt att öka deras självkänsla och självtillit är att ge individerna sociala stödet som de behöver för att komma in i samhället och vara självförsörjande. Tilltro till sin egen förmåga är faktorer som kan avgöra om de kommer ut i arbete, och därför arbetar de anställda i verksamheten med att stötta individerna och tro på att de kan, eftersom det kan öka deras motivation som leder till framgång. Enligt Howell & Shepperd (2017) kan människor med starkare socialt stöd visa bättre hälsokommunikation dvs att socialt stöd utgör en resurs som hjälper till att hantera hot som orsakas av så kallade dåliga nyheter. Andersson (2009) menar att socialt stöd oftast tillskrivits som en buffrande effekt, dvs att den utgör ett skydd när individen utsätts för påfrestningar. En person med högt socialt stöd kan uppleva att arbetslöshet eller försämringar av ekonomi som mindre påfrestande med tanke på att det finns råd och hjälp att tillgå, därför skulle det vara enklare att hantera eller lösa sina problem utan negativa konsekvenser för hälsan (Andersson, 2009).

7.2.3 Sociala sammanhang

Individer som befinner sig i utanförskap saknar oftast ett sammanhang eller meningsfullhet som gör att de upplever en känsla av delaktighet i samhället. Genom att skapa sammanhang och öka det sociala nätverket kan meningsfullheten förstärkas att kunna delta mer i samhället och reducera känsla av utanförskap. Saknar individer sociala nätverk som anses ge en större känsla av socialt sammanhang, så begränsas deras möjligheter att uppnå sina mål och komma in i samhället. Kommuner som främjar sammanhållningen mellan människor kan skapa sammanhang. Verksamheten skapar flera mötesevent för arbetssökande vid olika tillfällen där arbetsgivare finns på plats och som rekryterar arbetssökande till deras företag. På det viset skapar detta möjligheter att vara självförsörjande därmed skapas sammanhang för individerna som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Denna kategori kan kopplas till socialt kapital som ingår i studiens teoretiska perspektiv. Enligt Arena För Tillväxt (2015) är grunden för ett väl fungerande samhälle ett högt socialt kapital som beror på människors tillit till samhällets institutioner. Socialt kapital handlar om förtroendet mellan människor och tillit till samhällets institutioner. För att klara sin yrkeskarriär som individ kan stöd från individens sociala nätverk påverka tillgången till olika resurser som finns tillgängliga. Sociala kapitalen kan användas för att precisera vilka

aspekter av samhälleliga relationer som behöver stödjas för att uppnå bättre självkänsla (Eriksson, 2003).

7.2.4 Teoretiska kopplingar

För att förstå betydelsen av sociala nätverk kan socialt kapital kopplas. Socialt kapital skapas genom människors aktiva deltagande i samhället och det sociala nätverket som individen har tillgång till påverkar individens tillgång till olika resurser (Eriksson, 2003). Enligt Arena För Tillväxt (2015) är grunden för ett väl fungerande samhälle ett högt socialt kapital som beror på människors tillit till samhällets institutioner. Den kommunala verksamheten skapar möjligheter genom samverkan med aktörer för individer som befinner sig utanför samhället att delta i sociala sammanhang som leder till meningsfullhet. Människor som står utanför samhället kan skapa en känsla av sammanhang på andra vis, exempelvis söker de efter gemenskap och meningsfullhet i riskfyllda gruppstillhörigheter som påverkar deras livsstilar som möjliggör leder till något slag av missbruk eller hamnar i kriminella gäng (Alm et al, 2011).

Människor som är delaktiga i samhället har en hög känsla av sammanhang som skapar begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. När en individ upplever hög känsla av begriplighet leder det till att individen kan förklara förutsäga möten (Antonovsky, 2005). Individer med hanterbarhet har lättare att hantera uppkommande problem, de kommunanställda arbetar med att inte få en individ att känna sig som ett offer för att de befinner sig i jobbiga omständigheter. En hög känsla av sammanhang bidrar till mer hälsosamma val till skillnad från låg nivå av känsla av sammanhang som kan leda till bland annat stress och ångest som kan bli en hälsokonsekvens (Antonovsky, 2005). Socialt kapital kan användas för att precisera vilka aspekter av samhälleliga relationer som behöver stödjas för att uppnå högre känsla av sammanhang och meningsfullhet för människor som befinner sig i utanförskap. Att delta i samhälleliga sociala nätverk kan påverka hälsan hos individer genom förhöjd känsla av socialt sammanhang. De kommunanställda arbetar med att skapa meningsfullhet bland utsatta individer vilket kan kopplas till KASAM.

Att aktivt delta i samhälleliga nätverk resulterar förhöjd problemlösningsförmåga, ökat inflytande och kontroll över samhälleliga resurser (Campell, Wood & Kelly, 1999). Individer som deltar i samhälleliga nätverk kan öka deras upplevelse av självtillit vilket har en positiv effekt på hälsan. Självtillit och ha tro på sin egen förmåga är faktorer som kan avgöra om de kommer ut i arbete, därför arbetar studiens kommunanställda med att stötta individerna och öka deras motivation som leder till framgångsfaktorer. Enligt teorin KASAM (Antonovsky, 2005) är det viktigt att människor har en hög känsla av hanterbarhet för att hantera uppkommande problem och inte se sig själva som misslyckade eller som offer.

8 SLUTSATSER

Kommunanställdas erfarenhet av arbete med utanförskap handlar om att stötta, vägleda och hjälpa personer ut i arbete i samband med samverkan med flera aktörer. Samverkan med flera aktörer upplevs ha underlättat deras arbete med utanförskap. Intervjupersonerna beskriver deras erfarenhet av arbetet med utanförskap som något positivt och deras upplevelse av att hjälpa utsatta individer ut i arbete är något som de strävar efter. Eftersom delaktighet och inflytande i samhället skapar förutsättningar för en god hälsa anses kommunanställdas arbetssätt bidra till att utsatta individer skapar sammanhang och meningsfullhet genom arbete och egen försörjning. Sammanfattningsvis tyder detta resultat på att deras erfarenhet av arbete med utanförskap bidrar till att människor deltar i samhället.

8.1 Förslag till vidare forskning

Föreliggande studie har tagit upp faktorer som kan anses leda till att en individ hamnar i utanförskap. Eftersom utanförskap är ett stort samhällsproblem som påverkar individens hälsa och levnadsvanor kan det vara intressant att utveckla en liknande studie. Urvalet kan vara personer som redan befinner sig i utanförskap, för att tolka deras upplevelse av utanförskap. Det finns personer som befinner sig i utanförskap men som inte tycker att de befinner sig i utanförskap, därför kan en djupare förståelse vara intressant för att få veta deras perspektiv av utanförskap.

Det skulle även vara intressant att veta hur tidigare missbrukare och tidigare kriminella återintegreras i samhället, om de känner sig utstötta och om de känner sig utanför samhället på något vis. En djupare förståelse kring utsatta personers upplevelse skulle vara intressant att studera vidare.

REFERENSLISTA

- Agerberg, M. (2004). *Kidnappad hjärna: en bok om missbruk och beroende*. Lund: Studentlitteratur.
- Antonvosky, A. (2005). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Alm, S., Bäckman, O., Gavanoas, A., & Nilsson, A. (red.). (2011). *Utanförskap - Institutet för framtidsstudier*. Stockholm: Dialogos Förlag.
- Andersson, S-I. (2009). *Hälsa och psykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Alegria, M., Alvarez, K., & DiMarzio, K. (2017). Immigration and mental health. *Springer International Publishing* 4(2), 145-155. doi: 10.1007/s40471-017-0111-2
- Arbetsmiljöverket. (2011). *Hälsokonsekvenser av arbetslöshet, personalneddragningar och arbetsbelastning relaterade till ekonomisk nedgång*. Hämtad 2019-04-01 från <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/kunskapssammanställningar/halsokons-ekvenser-av-arbetsloshet-personalneddragningar-och-arbetsbelastning-relaterade-till-ekonomisk-nedgang-kunskapssammanställningar-rap-2011-11.pdf>
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder* (2:a uppl.). Stockholm: Liber.
- Burström, B., Nylen, L., Barr, B., Clayton, S., Holland, P., & Whitehead, M. (2012). Delayed and differential effects of the economic crisis in Sweden in the 1990s on health-related exclusion from the labour market: A health equity assessment. *Social Science & Medicine* 75(12), 2431-2436. doi 10.1016/j.socmed.2012.09.022
- Burström, B., Schultz, A., Burström, K., Fritzell, S., Irestig, R., Jensen, J., Lynöe, N., Marttila, A., & Sun, S. (2007). *Hälsa och livsvillkor band socialt och ekonomiskt utsatta grupper i Stockholms län (Rapport 2007:5)*. Hämtad från Karolinska Institutets webbplats: https://ki.se/sites/default/files/rapport_utsatta_grupper_070823.pdf
- Campbell, R., Wood, R., & Kelly, R. (1999). *Social Capital and Health*. London: Health Education Authority.
- Eriksson, M. (2003). *Socialt kapital: teori, begrepp och mätning – en kunskapsöversikt med fokus på folkhälsa*. Umeå: Institutionen för epidemiologi och folkhälsa.
- Folkhälsomyndigheten. (2010). *Minskade skador av alkoholkonsumtion och ett narkotikafritt samhälle*. Hämtad 2019-03-29 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/76f91b9f7aee4f8a85d478b5228cbb08/r2010-08-minskade-skador-av-alkoholkonsumtion.pdf>
- Folkhälsomyndigheten. (2016). *Utbildningsnivå och hälsa*. Hämtad 2019-03-29 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/halsa-i-olika-grupper/utbildningsniva-och-halsa/>

- Graneheim, U-H., Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105-112
- Gustafsson, K., Marklund, S., Aronsson, G., Wikman, A., & Floderus, B. (2015). Interaction effects of social isolation and peripheral work position on risk of disability pension: a prospective study of Swedish women and men. *Plos one* 10(6), 1-15. doi: 10.1371/journal.pone.0130361
- Holloway, I., & Wheeler, S. (2010). *Qualitative Research in Nursing and Health Care*. Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell
- Howell, J., & Shepperd, J. (2017). Social exclusion, self-affirmation, and health information avoidance. *Journal of experimental social psychology* 68(2017), 21-26. doi: 10.1016/j.jesp.2016.05.005
- Lam, Y., Broaddus, E., T., & Surkan, P., J. (2013). Literacy and healthcare-seeking among women with low educational attainment: analysis of cross-sectional data from the 2011 Nepal demographic and health survey. *International Journal For Equity in Health*, 12(1), 95-99. doi: 10.1186/1475-9276-12-95
- Landsorganisationen i Sverige. (2014). *Begreppet "utanförskap"*. Hämtad 2019-03-19 från [http://vastsverige.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_distriktet_i_vastsverige_1365671392950_2965_5_begreppet_utanforskap_webb_pdf/\\$File/2965-5_Begreppet%20utanforskap_webb.pdf](http://vastsverige.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_distriktet_i_vastsverige_1365671392950_2965_5_begreppet_utanforskap_webb_pdf/$File/2965-5_Begreppet%20utanforskap_webb.pdf)
- Loury, G. (2000). Social Exclusion and Ethnic Groups: The Challenge to Economics. *Annual World Bank Conference on Development Economics*, (10)6, 225-252. <http://documents.worldbank.org/curated/en/525851468740663147/pdf/multiopage.pdf>
- Kim, K., Dong, K., Shin, Y., & Yoo, D. (2016). Social exclusion of people with disabilities in Korea. *Springer International Publishing*, 129(2), 761-773. doi: 10.1007/s11205-015-1123-2
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Mackett, R., & Thoreau, R. (2015). Transport, social exclusion and health. *Journal of Transport & health*, 2(4), 610-617. doi: 10.1016/j.jth.2015.07.006
- Motion 2018/19:2740. *Motverka ungdomsarbetslöshet i särskilt utsatta områden*. Stockholm Riksdagen. Hämtad 2019-03-29 från <https://data.riksdagen.se/fil/B2728BF1-4431-41A4-ADB4-19F6D957ACAF>
- Nilsson, S., & Ekberg, K. (2013). Employability and work ability: Returning to the labour market after long-term absence. *Work*, 44(4), 449-57. doi: 10.3233/WOR-2012-1402
- Statiska centralbyrån. (u.å.). *Utbildning i ett globalt perspektiv*. Hämtad 2014-04-04 från https://www.scb.se/statistik/UF/UF0526/2003M00/UF100ÖP0201_01.pdf

- Statistiska centralbyrån. (2019). *Ungdomsarbetslöshet i Sverige*. Hämtad 2019-04-07 från <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/samhallets-ekonomi/ungdomsarbetsloshet-i-sverige/>
- Statistiska centralbyrån. (2018). *620 000 i Sverige ofrivilligt utan arbete*. Hämtad 2019-03-15 från <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2018/620-000-i-sverige-ofrivilligt-utan-arbete/>
- Socialstyrelsen. (2010). *Social rapport 2010*. (Rapport 2010). Hämtad 2019-04-09 från <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/17957/2010-3-11.pdf>
- SOU 2010:99. *Från socialbidrag till arbete*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer. Hämtad 2019-04-06 från <https://www.regeringen.se/contentassets/205aca001e824e0fa5c6748ca5101f63/fran-socialbidrag-till-arbete-hela-dokumentet-sou-20072>
- SOU 2011:6. *Missbruket, kunskapen, vården: missbruksutredningens forskningsbilaga*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer. Hämtad 2019-04-02 från <https://www.regeringen.se/49b6a2/contentassets/e8736c3d067c4c45abf7a338b728f445/missbruket-kunskapen-varden-del-1-av-3-kapitel-1-9-sou-20116>
- Sperlich, S., & Geyer, S. (2015). The mediating effect of effort-reward imbalance in household and family work on the relationship between education and women's health. *Social Science & Medicine* 13(1), 58-65. Doi: 10.1016/j.socscimed.2015.03.001
- Stuckler, D., Basu, S., Suhrcke, M., Coutts, A., & Mckee, M. (2009). The public health effect of economic crises and alternative policy responses in Europe: an empirical analysis. *The Lancet* 6736(09), 61124-7. doi: 10.1016/S0140-6736(09)61124-
- Sveriges kommuner och Landsting. (2013). *Kartläggning av utvecklingsbehov inom verksamhetsområdet ekonomiskt bistånd*. Hämtad 2019-03-29 från <https://skl.se/download/18.59311cdd145ac7ef71c7a646/1399972040609/SKL+Kartlaggning+av+utvecklingsbehov+inom+området+ekonomiskt+bistand.pdf>
- Sveriges Kommuner och landsting. (2019). *A. Agenda för integration: sammanhållet mottagande och bättre etablering*. Hämtad 2019-04-01 från <https://skl.se/tjanster/omskl/inriktningochverksamhet/verksamhetsplanochbudget/prioriteringar2019/aagendaforintegrationsammanhalletmottagandeochbattreetablering.26272.html>
- Viner, R., Ozer, E., Denny, S., Marmot, M., Resnick, M., Fatusi, A., & Currie, C. (2012). Adolescence and the social determinants of health. *The Lancet* 379(9826), 1641-1652. doi: 10.1016/S0140-6736(12)60149-4
- Watson, J., Crawley, J., & Kane D. (2016). Social exclusion, health and hidden, homelessness. *Public Health* 139(2016), 96-102. doi: 10.1016/j.puhe.2016.05.017
- World Health Organization [WHO]. (2007). *Social inclusion and health equity for vulnerable groups*. Genève: World Health organization.

Wåhlin, S. (2012) *Alkohol: en fråga för oss i vården*. Lund: Studentlitteratur.

BILAGA A

Hej!

Jag är en student som går sista terminen på Folkhälsoprogrammet i Mälardalens högskola i Västerås. Jag ska nu skriva mitt examensarbete på kandidatnivå vars syfte är att undersöka kommunanställdas erfarenheter av arbete med utanförskap.

För att ta del av era erfarenheter är jag intresserad av att intervjua dig och fyra andra medarbetare. Intervjun kommer att spelas in och materialet kommer sedan bearbetas och analyseras och utgöra studiens resultat. De uppgifter som du lämnar kommer behandlas konfidentiellt vilket innebär att ingen annan förutom studiens författare kommer ha tillgång till materialet och din information nyttjas endast för studiens syfte. Materialet kommer förstöras när examensarbetet är godkänt. Intervjun kommer att pågå i ungefär 40 minuter och ditt deltagande är frivilligt, därför kan du närsomhelst avbryta din medverkan.

Du kan gärna kontakta mig eller min handledare om du har några frågor eller funderingar.

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar

Hadir Carmen Abed

Kontaktuppgifter:

Student: Hadir Carmen Abed

Mail: [REDACTED]

Handledare: Lina Nilsson

Mail: [REDACTED]

BILAGA B

Bakgrundsfrågor

1. Kan du berätta kortfattat om denna verksamhet?
2. Hur länge har denna verksamhet funnits?
3. Vilka frågor jobbar ni med inom denna verksamhet?
4. Vad har du för roll inom denna verksamhet?

På vilket sätt arbetar kommunanställda med utanförskap?

5. Vilka roller inom verksamheten arbetar med utanförskap?
6. Vilka är er målgrupp?
7. Skulle du kunna berätta lite hur ni arbetar?
 - Samarbetar ni med några andra aktörer/organisationer? Om ja, hur ser det arbetet ut? Om nej, varför inte?
 - Anser du att det viktigt att med samarbete för att lösa en individs utanförskap?
 - Arbetar ni utifrån några officiella dokument när det kommer till utanförskap? Om ja, vilka?
 - Finns det några officiella riktlinjer och mål som ni skall uppnå? Om ja, vilka? Om nej, finns det några inofficiella?
 - Hur långt sträcker sig ert arbete och hur långt har ni befogenhet? Tar någon annan över efter det?
 - Har era insatser följts upp och utvärderats? Om ja, på vilket sätt? Har det visat något?
8. Hur arbetar ni för att synliggöra verksamheten för individer som befinner sig i utanförskap?

Vad för erfarenheter har de kommunanställda av arbete med utanförskap?

1. Kan du definiera vad utanförskap är för dig?
2. Hur länge har du jobbat med dessa frågor?
3. Har du arbetat med utanförskap tidigare? Med vad i så fall?
4. När anser du att en individ befinner sig i utanförskap?
5. Vilka huvudsakliga riskfaktorer finns det till att en person hamnar i utanförskap?
6. Anser du att individers levnadsvanor/livsstil påverkas av utanförskap?
7. På vilket sätt ser du att utanförskap påverkar en individ?
8. Hur påverkar arbetslöshet individerna i [REDACTED]? Vad blir effekterna av lång arbetslöshet enligt er?
9. Vad upplever du är individers svårigheter när det gäller att söka arbete eller att utbilda sig för de som befinner sig i utanförskap?
10. Anser du att denna verksamhet har gett goda möjligheter att söka arbete eller att studera för individer som befinner sig i utanförskap?
11. Upplever du att individer som lever i utanförskap är ett problem? Om du upplever så, kan du berätta varför?
12. Upplever du att utanförskapsnivån är hög i [REDACTED]? I så fall, vad tror du det kan det bero på?
13. Har ni upplevt möjligheter eller svårigheter att arbeta med utanförskapsfrågor? Kan du berätta i så fall vilka möjligheter och svårigheter ni har stött på.
14. Hur har arbetet mot utanförskap förändrats över tiden?
15. Finns det något du vill tillägga som du känner inte kommit upp?

Tack!

MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS

Box 883, 721 23 Västerås **Tfn:** 021-10 13 00
Box 325, 631 05 Eskilstuna **Tfn:** 016-15 36 00
E-post: info@mdh.se **Webb:** www.mdh.se